

ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

ВІВЧАРЕНКО О.А.

ДО ПИТАННЯ ПРО ТРАВТОРУШЕННЯ У СФЕРІ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

УДК 347.214.23

Додержання земельного правопорядку є запорукою успішного та гармонійного існування нинішнього та майбутнього поколінь людства. Це обумовлено функціональним призначенням землі, як єдиного місця проживання та існування всього живого на Землі, невід'ємного елемента навколишнього природного середовища, просторового операційного базису, об'єкту господарювання та засобу виробництва. Негативний вплив на стан та якість землі негативно позначається на її здатності виконувати відповідну функцію. У зв'язку з цим в земельному праві особливу увагу приділяють змісту каральної функції правової охорони земель та, зокрема, питанню юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства. Адже встановлення та застосування санкцій до винних осіб за порушення норм чинного законодавства щодо раціонального використання та охорони земель становить зміст каральної функції правової охорони земель. Дослідженням певних аспектів даного питання займалися В.І. Андрейцев, Г.І. Балюк, С.О. Боголюбов, П. Каракаш, П.Ф. Кулинич, В.Л. Мунтян, В.В. Носік, В.В. Петров, О.О. Погрібний, В.І. Семчик, Ю.С. Шемшученко, М.В. Шульга, В.З. Янчук тощо. З огляду на інтенсивний розвиток земельних відносин, що відбувався в останні роки, можна констатувати про збільшення кількості правопорушень в даній сфері, що вимагає його детального вивчення.

У ст.68 Конституції України від 28 червня 1996 року * закріплено, що кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей, а незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності. Поряд з обов'язком кожного не заподіювати шкоду природі та відшкодувати завдані ним збитки (ст.66), Конституція України закріпила право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди (ст.50).

В загальному, вигляді розрізняють суб'єктивні та об'єктивні причини вчинення земельних правопорушень. Якщо суб'єктивні причини залежать від особи правопорушника, то об'єктивні причини вчинення

правопорушення залежать, насамперед, від стану розвитку конкретного суспільства в певній державі. Отже, не дивно, що вирізняють об'єктивні причини соціального, економічного та юридичного характеру. Окрім цього, в загальнотеоретичній науці вирізняють дві групи правопорушень: злочини та проступки. Серед проступків в свою чергу вирізняють ті, що скоєні у сфері земельних відносин. При цьому слід зазначити, що будь-яке правопорушення містить такі елементи, як об'єкт, об'єктива сторона, суб'єкт та суб'єктивна сторона.

Конституція України у статті 13 проголосила, що земля є об'єктом права власності Українського народу. Таким чином, логічно, що в даній сфері об'єктом земельних правопорушень є земельний правопорядок, права і законні інтереси власників землі, землекористувачів, орендарів, а також інтереси народу України.

Об'єктивну сторону земельного правопорушення складає порушення вимог земельного законодавства, що являє собою протиправність діяння у формі активних дій чи бездіяльності (наприклад, забруднення чи псування земель).

В загальнотеоретичній науці прийнято вважати, що: «до об'єктивної сторони входить необхідний причинний зв'язок між протиправним діянням і шкідливими або соціально небезпечними наслідками» \ Земельні правовідносини в цій сфері мають свою специфіку. Зокрема, досить згадати слова П.Ф. Кулиничя, який проводячи аналогію з екологічними правопорушеннями, зазначив: «на відміну від екологічних правопорушень, обов'язковою ознакою яких є заподіяння шкоди (або реальна загроза її заподіяння) і наявність причиною необхідного зв'язку між протиправною поведінкою та завданою шкодою, для земельного правопорушення така ознака не є обов'язковою».

Правопорушення у сфері земельних відносин є різними за змістом та спрямованістю, їх скоюють як окремі фізичні особи, так і групи осіб, посадові особи, юридичні особи незалежно від правового статусу, форм власності і підпорядкованості, а іноді - навіть державні органи та органи місцевого самоврядування. За доречним зауваженням П.Ф. Кулиничя: «ними можуть бути як особи, які є суб'єктами земельних правовідносин (власники землі, землекористувачі, орендарі), так і особи, що, не будучи суб'єктами земельних відносин, допустили порушення земельного законодавства (наприклад особи, що самовільно захопили земельну ділянку)». При цьому слід зазначити, що юридична відповідальність поширюється на всіх осіб, незалежно від статті, національності, посади та інших чинників.

Обов'язковою умовою суб'єктивної сторони земельного правопорушення є наявність вини, що може виявлятися у формі умислу (прямого наміру) або у формі необережності (недбалості). При цьому слід згадати застереження В.Л. Мунтяна, що: «суб'єктивна сторона злочинів, що посягають на суспільні відносини по охороні природи, характеризується, як правило, навмисною виною. Деякі посягання можуть здійснюватися як навмисно, так й необережно (наприклад, забруднення навколишнього середовища), інші передбачають подвійну форму вини - навмисну до дій та необережну до наслідків». У ст. 10 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року (далі - КУпАП) ~ конкретизовано, що: «Адміністративне правопорушення визнається вчиненим умисно, коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер свої дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків». Вчиненим з необережності, адміністративне правопорушення визнається коли особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї дії чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоч повинна була і могла їх передбачити \

Отже, земельне правопорушення може бути вчинене шляхом активних дій, в результаті бездіяльності та одночасно при наявності і активних дій, і бездіяльності (наприклад, втрата ґрунтової родючості і нежиття заходів щодо охорони земель від руйнівних процесів). При цьому слід зазначити, що не можна протиставляти одне іншому та визначати, що є більш значимим. Як писав Ю.С. Шемшученко: «З точки зору ступеню шкідливості навряд чи є вагомі підстави для протиставлення неправомірних дій та бездіяльності. В одних випадках менш суспільно небезпечним може виявитися проступок як діяння, а в інших - як результат пасивної поведінки особи. Слід підкреслити, що на відміну від проступків, які вчиняються шляхом активних дій, проступки, що пов'язані з бездіяльністю, менш помітні та вимагають додаткових зусиль для їх виявлення. За цими проступками часто приховується ілюзорне благополуччя у вирішенні природоохоронних питань деякими посадовими особами, намагання відвернутися від виконання вимог законодавця».

Найбільш точному визначенню елементів правопорушень, здійсненню його кваліфікації та виявленню їх особливостей сприяє класифікація. Так, серед правопорушень у сфері використання та охорони земель, А. Берлач виділяє наступні види:

- зловживання посадовими особами органів влади та власниками сільськогосподарських підприємств під час розпаювання земель;

- неналежне виконання своїх обов'язків службовими особами місцевих органів влади, управлінь архітектури та містобудування;
- зловживання голів міських і селищних рад та прийняття ними рішень, які не належать до їх компетенції;
- умисне заниження посадовими особами орендної плати заземлю;
- самовільне зайняття земельних ділянок та їх виділення на територіях природно-заповідного фонду України;
- незаконне заволодіння фізичними та юридичними особами землями заповідного та рекреаційного призначення;
- порушення представниками місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування порядку звернення громадян при вирішенні питань щодо земельного законодавства.

Не зрозумілим залишається питання про те, що було покладено в основу такої класифікації. Ймовірно, А. Берлач здійснив систематизацію найбільш поширених на практиці правопорушень в даній сфері. На мою думку, в даній сфері правопорушення можна було б класифікувати наступним чином:

1) Правопорушення, які безпосередньо чинять вплив на стан та якість земельної ділянки, мають екологічний характер. Їх скоєння пов'язане із заподіянням шкоди землі, як елементу навколишнього природного середовища. Юридична відповідальність за ці правопорушення передбачена наступними нормами чинного законодавства України: підпункт «в» п.1 ст.211 Земельного кодексу України № 2768-III від 25 жовтня 2001 року (далі - ЗК України) та ст. 52 КУпАП; підпункт «г» п. 1 ст.211 ЗК України та ст. 79-1 КпАП; підпункт «ж» п.1 ст.211 ЗК України; підпункт «з» п.1 ст.211 ЗК України; ст. 69 КУпАП; ст. 65-1 КУпАП; ст. 68 КУпАП; ст.71 КУпАП; ст.72 КУпАП; ст. 73 КУпАП; ст. 74 КУпАП; ст.82 КУпАП; ст.82-4 КУпАП; ст. 82-6 КУпАП; ст. 82-7 КУпАП; ст. 83 КУпАП; ст. 91 КУпАП тощо.

В цьому випадку юридична відповідальність настає за погіршення якості довкілля в цілому, а не земельної ділянки окремо, за втрату корисних та функціональних здатностей певної екосистеми. В деяких випадках юридична відповідальність може наступати за вчинення декількох правопорушень одночасно: наприклад, щодо відходів (ст.ст. 52,73, 82, 82-3, 82^4 КУпАП тощо). В цьому разі застосовуються правила ст. 36 КУпАП. В якості санкції за всі ці правопорушення передбачене накладення штрафу у певному розмірі неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Для посадових осіб ці штрафи є підвищеними, що обумовлено їх правовим статусом, як представників держави в даних відносинах. Виняток становить ст. 91 КУпАП щодо порушення правил охорони та

використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Юридична санкція цієї статті передбачає також конфіскацію знарядь і засобів вчинення правопорушення та незаконно добутих природних ресурсів.

2) Правопорушення, які пов'язані з порушенням режиму правової охорони земель Передбачені наступними статтями чинного законодавства України: підпункт «г» п.1 ст.211 ЗК України та ст. 53 КУпАП; підпункт «и» п.1 ст.211 ЗК України та ст. 53-3 КУпАП; підпункт «і» п.1 ст.211 ЗК України та ст. 55 КУпАП; ст. 53-1 КУпАП; ст. 54 КУпАП; ст. 63 КУпАП; ст. 91 КУпАП тощо.

Грунтовий покрив є відносно самостійним об'єктом охорони земель. Зокрема, В.Л. Мунтян зазначав: «Більш широко поширені правопорушення, що стосуються псування землі, виснаження її виробничих сил, коли намагаються з найменшими засобами отримати від ґрунту все, що він може дати, виснажити його до кінця, не турбуючись про наслідки. Ці діяння за своїми результатами небезпечніші для суспільства, чим, наприклад, самовільне загарбання декількох соток землі. Тут мова йде вже не тільки про захист землі як площі, але й про захист самого ґрунту, самого великого багатства землі - родючості»

Земельне законодавство України виділяє пошкодження і знищення родючого шару ґрунту в окрему категорію правопорушень та встановлює відповідні санкції. Так, у ст. 211 ЗК України визначено, що невиконання умов знімання, збереження і нанесення родючого шару ґрунту є підставою для притягнення громадян та юридичних осіб до цивільної, адміністративної або кримінальної відповідальності. Невиконання умов зняття, збереження і нанесення родючого шару ґрунту, відповідно до ст. 1 Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» № 963-ІУ від 19 червня 2003 року и, слід розглядати як: «невиконання або неякісне виконання обов'язкових заходів, передбачених затвердженою відповідно до законодавства проектною документацією, щодо знімання, збереження і нанесення родючого шару ґрунту, що призвело до його псування чи знищення». Не усунення допущених порушень законодавства (пошкодження і знищення родючого шару ґрунту) в терміни, встановлені вказівками спеціально уповноважених органів виконавчої влади з питань земельних ресурсів може потягти за собою, відповідно до ст. 143 ЗК України, примусове припинення прав на земельну ділянку у судовому порядку,

3) Правопорушення організаційно-правового характеру, що не пов'язані з безпосереднім впливом на навколишнє природне середовище та в тому числі із заподіянням шкоди землі. Передбачені наступними статтями чинного законодавства України: підпункт «а» п. 1 ст.211 ЗБС

України, підпункт «б» п.1 ст.211 ЗК України, підпункт «є» п.1 ст.211 ЗК України та ст.56 КУпАП, підпункт «д» п.1 ст.211 ЗК України, підпункт «є» п.1 ст.211 ЗК України, підпункт «ї» п.1 ст.211 ЗК України, підпункт «й» п.1 ст.211 ЗК України; ст. 82-3 КУпАП, ст.53-2 КУпАП, ст.79-1 КУпАП; ст.82-3 КУпАП тощо.

Ці правопорушення перешкоджають організації землекористування, як того вимагає чинне законодавство України. Так, на перший погляд, таке правопорушення, як знищення межових знаків не має нічого спільного з правовою охороною земель. В той же час, як зазначає А.В. Луначенко: «такі знаки є передумовою сталості відносин щодо користування землею та засобом запобігання порушенням прав власників землі та землекористувачів. Їх знищення може мати наслідком порушення прав осіб на землю. За суб'єктивною стороною це правопорушення може проявлятися у формі як умислу, так і необережності. Це обгрунтовується встановленою в земельному законодавстві забороною знищувати без згоди іншого з сусідів не тільки безпосередньо межові знаки, а й інші споруди, якщо вони слугують такими межовими знаками і за певних обставин не можуть і бути змінені іншими межовими знаками» \що передбачено ст.ст. 108, 109 ЗК України.

Як приклад, можна також навести підпункт «є» иЛ ст.211 ЗК України щодо приховування від обліку і реєстрації та перекручення даних про стан земель, розміри та кількість земельних ділянок, а також ст. 53-2 КУпАП - перекручення або приховування даних державного земельного кадастру. Основною метою ведення земельного кадастру в Україні, відповідно до Положення про порядок ведення державного земельного кадастру, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №15 від 12 січня 1993 року, є забезпечення місцевих рад, зацікавлених осіб вірогідними й необхідними відомостями про природний, господарський стан і правовий режим земель. За допомогою цього здійснюється регулювання земельних відносин, в тому числі забезпечується організація раціонального використання та охорони земель, землеустрою тощо. Ухилення від державної реєстрації земельних ділянок та подання недостовірної інформації щодо них призводить до порушення земельного правопорядку. Зокрема, відповідно до ст. 125 ЗК України, з моментом державної реєстрації прав на земельні ділянки пов'язаний юридичний факт виникнення цих прав: «Право власності на земельну ділянку, а також право постійного користування та право оренди земельної ділянки виникають з моменту державної реєстрації цих прав».

Аналізуючи зміст підпункту «й» (порушення строків розгляду заяв щодо відведення земельних ділянок) п.1 ст.211 ЗК України, А.В. Лунач

ченко справедливо зазначає: «цей склад земельного правопорушення можна віднести до правопорушень у сфері управління земельним фондом. У чинному законодавстві відсутня єдина норма, яка передбачала б покарання за цей вид земельних правопорушень. Основним наслідком порушення строків розгляду заяв щодо відведення земельних ділянок є виникнення у заявника права на оскарження у судовому порядку відмови у наданні земельної ділянки або залишення клопотання без розгляду. Під порушенням строків розгляду заяв щодо відведення земельних ділянок необхідно розуміти не тільки розгляд клопотання протягом терміну більшого, ніж передбачений законодавством, а й залишення клопотання без розгляду».

Окрім цього, слід зазначити, що, вищенаведену класифікацію в загальному вигляді доцільно було б охарактеризувати наступними словами П.Ф. Кулинич: «Правові санкції за земельні правопорушення містяться в актах як земельного, так і низки інших галузей права, що або прямо вказують на міру відповідальності за земельні правопорушення, або поширюють передбачені в них міри відповідальності на земельні правопорушення»⁴. Правопорушення є взаємопов'язаними між собою. У будь-якому випадку порушення режиму правової охорони земель призводять до змін у стані та якості земельних ділянок, а правопорушення організаційно-правового характеру можуть призвести до порушення режиму правової охорони земель. В той же час слід зазначити, що правопорушення, які чинять вплив на стан та якість земельних ділянок, можуть бути не пов'язані з порушеннями режиму правової охорони земель. Як приклад, можна навести підпункт «г» п. 1 ст.211 ЗК України (розміщення, проектування, будівництво, введення в дію об'єктів, що негативно впливають на стан земель).

Окрім цього, слід зазначити, що деякі види правопорушень не можливо чітко визначити до якого з видів даної класифікації вони відносяться. Наприклад, підпункт «б» п.1 ст.211 ЗК України (самовільне зайняття земельних ділянок) можна віднести й до правопорушень, які пов'язані з порушенням режиму правової охорони земель, й до правопорушень організаційно-правового характеру. Це все визначається індивідуально, в залежності від обставин конкретної справи.

Отже, вищенаведена класифікація є умовною. В теоретичному плані вона допомагає систематизувати наявні знання та норми чинного законодавства в цій сфері з метою розібратися в характері та змісті вчиненого правопорушення, усвідомити та визначити об'єктивно можливі та ефективні санкції з врахуванням відповідного механізму їх застосування.

В залежності від часу дії (бездіяльності) правопорушення класифікують на разові та тривалі, які діють певний час. Більш складним вважається другий вид через їх тривалу дію та, як правило, комплексний характер дій винної особи, а також ймовірну латентність. В межах другого виду правопорушень вважається, що за своєю юридичною природою більш складними є довготривалі порушення, оскільки важко встановити момент їх початку. Це має значення, зокрема, при вирахуванні строків притягнення правопорушників до юридичної відповідальності. Як приклад даного правопорушення можна навести забруднення ґрунту відходами промислового виробництва, що, нажаль, є загальнопоширеним у реальній дійсності в нашій державі.

Серед заходів правової відповідальності є такі, що можуть бути накладені тільки на винних посадових осіб (приховування інформації про наявність вільного земельного фонду) або тільки на юридичних (відшкодування шкоди, заподіяної працівником під час виконання службових обов'язків) осіб. Якщо санкції кримінального й адміністративного права за земельні правопорушення застосовуються на альтернативній основі, санкції інших галузей можуть застосовуватися за одне і те ж порушення одночасно. При цьому не слід забувати ст.61 Конституції України: «ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення».

Питання про визнання в юридичній науці земельно-правової відповідальності як самостійного виду юридичної відповідальності є спірним. Зокрема, в цій сфері можна вважати аргументованою думку Ю.С. Шемшученко про те, що застосування заходів впливу на правопорушників у сфері земельного права не є достатньою підставою для виділення нового виду юридичної відповідальності. Окрім цього, позбавлення права землекористування здійснюється переважно на підставі норм адміністративного права та в адміністративному порядку, тобто є адміністративною відповідальністю.

В цілому питання про юридичну відповідальність в даній галузі є предметом окремого дослідження. В той же час слід зазначити, що специфіка змісту правової охорони земель та відповідних відносин впливає на формування специфічних рис юридичної відповідальності в цій сфері. При розробці норм юридичної відповідальності важливо розуміти завдання та зміст охорони земель та їх раціонального використання.

Існуючу проблематику зростання кількості правопорушень М.В. Шульга окреслив наступним чином: «Одна із головних причин значного розширення кількості порушень земельного законодавства полягає, у недосконалості норматив неправової бази, земельно-правових

приписів, які мають створювати відповідне правове поле та детально і всебічно регулювати сферу земельних відносин. На жаль, чинна нормативно-правова база поки що запишається дещо недосконалою. Відомо, що приймаючи чинний Земельний кодекс та надаючи йому значення «рамкового» закону, Верховна Рада України виходила з того, що на інституційному рівні відповідні питання будуть врегульовані належним чином. Але, як свідчить практика, окремі нормативно-правові акти, що прийняті на розвиток положень Земельного кодексу України, або не містять механізму реалізації відповідних земельно-правових приписів, або ускладнюють їх застосування. Через це збільшується питома вага порушень у сфері земельних відносин. Тому питання запобігання вчиненню правопорушень у сфері земельних відносин, насамперед, пов'язане з удосконаленням та завершеністю нормативно-правової бази, присвяченої регламентації земельних відносин».

В.Л.Мунтян визначив інший аспект даної проблеми: «В юридичній науці вже традиційною стала проблема боротьби з безкарністю правопорушників та недостатнім рівнем організації та діяльності державних органів, уповноважених застосовувати заходи юридичної відповідальності. Раніше зазначали про низький рівень санкцій в кримінальному законі, розмір яких ні відповідав ні тяжкості скоєного, ш шкідливим результатам, що настали». На сьогоднішній день перед сучасним суспільством України постає питання про низький рівень правової культури, корумпованість органів державної влади та місцевого самоврядування тощо.

Притягаючи порушників до відповідальності, необхідно враховувати особливу суспільну небезпечність порушень природоохоронного законодавства: по-перше, такі порушення створюють безпосередню загрозу життю і здоров'ю нинішніх і майбутніх поколінь людей, по-друге, результатом протиправних дій часто буває втрата, руйнування чи зниження якості обмежених природних ресурсів, які є головним і незамінним засобом виробництва, по-третє, наслідки руйнування природного середовища важко або й неможливо усунути, по-четверте, для ліквідації шкідливих наслідків необхідні великі кошти, матеріальні витрати, технічні засоби, робоча сила і час, по-п'яте, характеризуючи псування і нерациональне використання природних ресурсів як небезпечний вид порушення природоохоронного законодавства, треба враховувати ту обставину, що і держава - власник природних багатств, - і природо-користувачі вкладають великі кошти на поліпшення і розширене відтворення ресурсів, але в результаті протиправних дій не одержують очікуваного економічного ефекту.

Отже, юридична відповідальність допомагає забезпечити правовими засобами порядок володіння та користування земельною ділянкою, запобігти заподіянню економічного збитку власникам і землекористувачам та екологічної шкоди землі, як елементу довкілля. Зокрема, одним з основних завдань землеустрою в Україні є розробка системи заходів по відновленню і підвищенню родючості ґрунтів, рекультивациі порушених земель, захисту земель від ерозії, підтоплення, висушення, зсувів, вторинного засолення і заболочення, ущільнення, забруднення промисловими відходами і хімічними речовинами та інших видів деградації, попередженню інших негативних явищ.

З огляду на вищезазначене, стає зрозуміло, що правові норми про відповідальність за правопорушення щодо охорони земель допомагають забезпечити ефективність дії норм чинного законодавства України у цій сфері, механізму його реалізації та завершенню формування в єдине інституту правової охорони земель. За допомогою дотримання норм чинного законодавства України досягається охорона прав, свобод та інтересів держави, юридичних та фізичних осіб, територіальних громад тощо та встановленого земельного правопорядку в цілому. Це сприяє зміцненню законності, запобіганню правопорушенням в цій сфері, вихованню осіб у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України та поваги до прав, честі і гідності інших осіб.

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (зі змінами та доповненнями) // ВВР України. - 1996. - №30. - Ст. 141

2. Основи держави і права: навчальний посібник для абітурієнтів, студентів, учнів середніх шкіл і ліцеїв. - К.: Вентурі, 1997. - 224 с.

3. Кулинич П.Ф. Юридична відповідальність за порушення законодавства про охорону та використання земель / Земельне право України: підруч. Для студ. Юрид. Спец. Вищ. Навч. Закл. / В.І. Семчик, П.Ф. Кулинич, М.В. Шульга-К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2008, -с. 371-380.

4. Шемшученко Ю.С., Мунтян В.Л., Розовский В.Г. Юридическая ответственность в области охраны окружающей среды - К.: Наукова думка. - 280 с.

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення № 8073-X від 07.12.1984 (із змінами)//ВВР УРСР від 18.12.1984- 1984 р. № 51, стор. 1122.

6. Берлач А.І. Кримінологічна характеристика зловживань на ринку землі в Україні // Організацій но-правові засади розвитку аграрного і земельного ринків в Україні: Монографія / Кол. авторів; За ред. В.Л. Семчика. - К: ТОВ «Вид-тво «Юридична думка», 2005. -с. 220-238.

7. Закон України «Про охорону земель» №962-IV від 19 червня 2003 року (із змінами)//Голос України від 29.07.2003 -№ 139.

8. Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» (із змінами) № 963-IV від 19 червня 2003 року // Урядовий кур'єр від 23.07.2003 - №134

9. Земельний кодекс України № 2768-III від 25 жовтня 2001 року (із змінами) // *Голос України* від 20.11.2001 - №217.

10. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України. За заг. редакцією В.В. Медведюка. - К.: Юрінком Інтер, 2003 - 657с.

11. М.В. Шульга. Актуальні питання запобігання правопорушень у сфері земельних правовідносин // *Проблеми забезпечення законності у сфері земельних та аграрних правовідносин. Тези доповідей на науково-практичній конференції* (м. Львів, 19-20 травня 2006 р.). - с.49-50.

Вівчаренко О.А. До питання про правопорушення у сфері правової охорони земель в Україні

У статті досліджуються проблемні питання щодо правопорушень у сфері правової охорони земель в Україні.

Ключові слова: земля, каральна функція, правова охорона, санкція довілля, правопорушення, злочин, адміністративне правопорушення, зловживання, штраф, юридична відповідальність.

Вивчаренко О.А. К вопросу о правонарушениях в сфере правовой охраны земель в Украине

В статье исследуются проблемные вопросы относительно правонарушений в сфере правовой охраны земель в Украине.

Ключевые слова: земля, карательная функция, правовая охрана, санкция окружающей среды, правонарушение, преступление, административное правонарушение, злоупотребления, штраф, юридическая ответственность.

Vivcharenko O.A. On offense in the legal protection of land in Ukraine

The article examines issues of crime in the sphere of legal protection of land in Ukraine.

Keywords: land, punitive function, legal protection, sanction environmental offense, offense, a misdemeanor, abuse, fine legal liability.

КОБЕЦЬКА Н.Р.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВ НА ПРИРОДНІ РЕСУРСИ

УДК 347.265; 347.22.01

Сучасні тенденції запровадження різних форм власності на природні ресурси, зокрема приватної, та втягнення, хоча й мінімальне, природних ресурсів в товарний оборот приводять до поширення на них приватно-правових механізмів регулювання і все ширшого використання цивільно-правових та господарсько-правових конструкцій. Одним з таких цивільно-правових інститутів є інститут речових прав. В цивільному праві під речовим правом прийнято розуміти право, яке забезпечує задоволення інтересів уповноваженої особи шляхом безпосереднього впливу на річ, що перебуває у сфері її володіння [1]. До нього відносять право власності та речові права на чуже майно.

В природноресурсовому законодавстві України вперше законодавче закріплення нової конструкції «права на природні ресурси» було введено в Земельному кодексі України 2001 року стосовно прав на землю. Розділ III Земельного кодексу України під назвою «Права на землю» в